

тривати й після попереднього судового засідання. Тому ухвала про закінчення підготовчого провадження й призначення справи до судового розгляду за наслідками попереднього судового засідання може бути ухвалена лише тоді, коли суддя вжив усіх заходів, необхідних для розгляду справи.

Якщо під час попереднього судового засідання, на яке прибули всі особи, що беруть участь у справі, вирішені необхідні для її розгляду питання, то за письмовою згодою цих осіб судовий розгляд може бути розпочатий у той же день. В цьому випадку теж поставляється ухвала про закінчення підготовчого провадження й призначення справи до судового розгляду.

**Висновки.** Наведений умовний порядок проведення попереднього засідання до судового розгляду справи вимагає удосконалення законодавчого регулювання. Зокрема, вбачається за доцільне встановлення строків проведення підготовчого засідання з моменту надходження адміністративного позову, а також визначення випадків, коли не допускається примирення сторін.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс адміністративного судочинства України : від 6 липня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–37. – Ст. 446.
2. Кузьменко О.В. Адміністративно-процесуальне право України : [підручник] / О.В. Кузьменко, Т.О. Гуржій ; за ред. О.В. Кузьменко. – К. : Атіка, 2007. – 416 с.
3. Гражданский процесс : [учебник] / под общ. ред. Н.М. Коршунова. – М. : Эксмо, 2005. – 800 с.
4. Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 року № 270 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/270-2009-p/print1330264519359777>.
5. Про судовий збір : Закон України від 8 липня 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 14. – Ст. 87.
6. Аналітичні матеріали щодо стану здійснення адміністративного судочинства у I півріччі 2013–2014 років (у таблицях) // Управління вивчення судової практики та судової статистики ; Верховний адміністративний суд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.vasu.gov.ua/sudovapraktika/statistika/tab1\\_13\\_14r](http://www.vasu.gov.ua/sudovapraktika/statistika/tab1_13_14r).
7. Домбругова А.М. Порядок подання адміністративного позову / А.М. Домбругова // Юридичний вісник України. – 2007. – № 14 (614). – С. 18–21.

УДК 342.754

## ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЯВЛЕННЯ ПОДАТКОВОЮ МІЛІЦІЄЮ ПРОТИПРАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВО-ПРОМИСЛОВИХ ГРУП

Литвин О.В., к. ю. н., доцент,  
професор кафедри організації оперативно-розшукової діяльності  
Університет державної фіскальної служби України

Мороз Д.О., здобувач кафедри управління,  
адміністративного права і процесу та адміністративної діяльності  
Університет державної фіскальної служби України

У науковій статті досліджено особливості інформаційно-аналітичного забезпечення податкової міліції в процесі виявлення протиправної діяльності фінансово-промислових груп. Проаналізовано поняття фінансово-промислової групи та розглянуто критерії, за якими необхідно розмежовувати великі підприємства та фінансово-промислові групи.

**Ключові слова:** податкова міліція, інформаційно-аналітичне забезпечення, фінансово-промислові групи.

В научной статье исследованы особенности информационно-аналитического обеспечения налоговой милиции в процессе выявления противоправной деятельности финансово-промышленных групп. Проанализировано понятие финансово-промышленной группы и рассмотрены критерии, по которым необходимо разграничивать большие предприятия и финансово-промышленные группы.

**Ключевые слова:** налоговая милиция, информационно-аналитическое обеспечение, финансово-промышленные группы.

Lutvun O.V., Moroz D.O. INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT DETECTION TAX POLICE OF UNLAWFUL ACTIVITIES FINANCIAL AND INDUSTRIAL GROUP

The scientific article is devoted to peculiarities of information and analytical support of the tax police in the process of identifying illegal activity of financial and industrial groups. It analyzed the concept of financial and industrial groups and discussed the criteria that you need to distinguish between large companies and financial-industrial groups.

**Key words:** tax militia, information and analytical support, financially industrial groups.

**Постановка проблеми.** XXI століття характеризується процесами глобалізації, які передбачають формування нової геополітичної структури та активного розвитку приватних бізнес-структур.

Соціально-економічний та правовий розвиток держави протягом останніх років відбувається під зростаючим впливом глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.

Зазначені вище процеси знайшли своє відображення і у сфері ведення підприємницької

діяльності. Сьогодні в нашій країні наявні всі відповідні умови (економічні, адміністративні та правові) для розвитку сучасних корпоративних бізнес-структур інтегрованого типу, які утворюються в організаційно-правовій формі фінансово-промислових груп.

Поєднання промислового і фінансового капіталу суб'єктів господарювання та створення на цій основі фінансово-промислових груп – як на території країни, так і за її межами – формує



передумови для вчинення окремими представниками цієї категорії правопорушень у сфері оподаткування. У зв'язку з цим та відповідно до норм податкового законодавства підрозділи податкової міліції, які діють у складі Державної фіскальної служби України (далі – ДФСУ), зобов'язані запобігати кримінальним та іншим правопорушенням у сфері оподаткування [1].

Для України в умовах євроінтеграції та подолання проявів економічної кризи негативні прояви податкової злочинності є неприпустимими та потребують від усього державного апарату взагалі та від податкової міліції зокрема реалізації комплексу організаційно-методичних, науково-правових та практичних заходів, спрямованих на запобігання та протидію правопорушень у зазначеній вище сфері. Тому ефективна робота системи інформаційно-аналітичного забезпечення податкової міліції, спрямованої на виявлення протиправної діяльності фінансово-промислових груп, є нагальною потребою сьогодення.

**Ступінь розробленості проблеми.** Дослідженню фінансово-промислових груп та вивченню окремих сторін їхньої діяльності були присвячені праці Л. Абалкіна, Б. Андрушків, Є. Бесараба, П. Буряка, В. Горбатова, В. Гейця, В. Голюкова, О. Кузьміна, М. Кізіма, М. Крупки, Л. Федулової, С. Панчишина, В. Федосова, В. Уманцівої та інших. Водночас питання, що стосуються особливостей інформаційно-аналітичного забезпечення податкової міліції в процесі виявлення протиправної діяльності фінансово-промислових груп, залишаються недостатньо розглянутими та потребують організації подальших науково-практичних досліджень.

**Метою статті** є дослідження особливостей інформаційно-аналітичного забезпечення податкової міліції в процесі виявлення протиправної діяльності фінансово-промислових груп.

**Виклад основного матеріалу.** Сьогодні в економіці більшості країн світу першочергову роль відіграють не окремі суб'єкти господарювання, а їх галузеві або кластерні об'єднання, не виключенням є і наша країна.

Дослідження особливостей господарської діяльності та проблемних питань, які стосуються характеристики та значення для економіки України фінансово-промислових груп, почали розглядатися в середині 90-х років ХХ століття.

Аналізуючи історичні етапи формування фінансово-промислових груп, маємо вказати на те, що законодавець звернув увагу на діяльність зазначеної вище категорії підприємств ще в 1995 році. Проявом цього був Указ Президента України «Про фінансово-промислові групи» від 27 січня 1995 року, яким було визначено сутність дефініції фінансово-промислової групи. Зазначалося, що фінансово-промислова група – це «статутна або договірна юридична особа, створена шляхом об'єднання промисловими підприємствами, організаціями, банками та іншими суб'єктами підприємницької діяльності (передачі у власність, в управління) належного їм (закріпленого за ними) майна, фінансових ресурсів, а також передачі права управління господарською діяльністю для централізованого управління виробничою, науковою, фінансовою та комерційною діяльністю» [2].

В той же час на фінансово-промислові групи покладалися великі сподівання: за їх допомогою планувалося виконувати довгострокові державні, регіональні та міжнародні цільові програми;

розширювати експортний потенціал вітчизняної економіки; підвищувати конкурентоздатність українських товаровиробників; залучати іноземні інвестиції тощо. Іншими словами, фінансово-промислову групу розглядали як своєрідний «локомотив», покликаний витягнути національну економіку із кризової ситуації.

А. Загородній зазначає, що фінансово-промислова група – це об'єднання, до складу якого можуть входити промислові, сільськогосподарські підприємства, банки, наукові і проектні установи та організації всіх форм власності, метою яких є отримання прибутку [9, с. 538].

М. Галєнтіч та В. Махінчук визначають фінансово-промислову групу як об'єднання рівноправних підприємств зі збереженням статусу і свободи вибору діяльності [9, с. 538].

Такі об'єднання ґрунтуються на інтеграції промислового та фінансового капіталу, що суттєво підвищує ефективність використання матеріальних, технічних фінансових, технологічних, інформаційних, управлінських та інших ресурсів [10, с. 33].

В сучасних умовах фінансово-промислову групу необхідно розглядати як специфічну форму об'єднання різних видів капіталів суб'єктів господарської діяльності (капіталів промислових і торговельних компаній, банків, страхових компаній тощо) [4, с. 79].

Існує і визначення, за яким фінансово-промислова група – це об'єднання, до якого можуть входити промислові та сільськогосподарські підприємства, банки, наукові й проектні установи, інші установи та організації всіх форм власності, що мають на меті отримання прибутку [5, с. 72].

На противагу зазначеним вище твердженням В. Лещук стверджує, що поняття «фінансово-промислова група» має досить обмежене застосування. Частіше використовується термін «корпорація». Основними ознаками фінансово-промислової групи є:

- обмежена відповідальність учасників за борги фінансово-промислової групи;
- передача акцій від одного учасника фінансово-промислової групи до іншого;
- централізоване управління радою директорів фінансово-промислової групи;
- незалежність існування фінансово-промислової групи від складу її учасників (не припиняє своєї діяльності при виході з її складу одного або кількох учасників) [6, с. 256].

Заслугує на увагу і визначення, за яким фінансово-промислова група є об'єднанням суб'єктів господарської діяльності, які мають на меті створення сприятливого фінансово-економічного середовища, реалізацію відповідних бізнес-проектів, встановлення контролю за ринком виробництва та збуту продукції [8, с. 208].

Сучасні фінансово-промислові групи – це універсальні за характером діяльності та транснаціональні за своїми масштабами об'єднання, створені на основі акціонування, поєднання фінансових і ділових зв'язків. Такі групи об'єднали промислові фірми, банки та інші фінансові інститути, торговельні і будівельні компанії, а також компанії інших галузей господарства [7, с. 121].

Зараз основою для економічної діяльності фінансово-промислових груп є відповідні матеріальні та нематеріальні активи, які накопичені в результаті перерозподілу потужних економічних

ресурсів. Проте, як свідчить практика діяльності контролюючих та правоохоронних органів, деякі представники фінансово-промислових груп використовують незаконні схеми мінімізації податкових зобов'язань, ухилення від оподаткування тощо.

Учасниками фінансово-промислової групи виступають суб'єкти господарювання, які перебувають у юридичних та господарських правовідносинах з основними підприємствами певної групи. Хоча можливі і випадки, коли суб'єкти господарювання юридично не пов'язані з жодним із суб'єктів господарювання у складі фінансово-промислової групи, але фактично підконтрольні їй за допомогою афілійованих осіб.

Маємо зазначити, що діяльності фінансово-промислової групи характерна ієрархічна побудова. Наприклад, очолювати фінансово-промислову групу може головне підприємство, яке створене відповідно до законодавства України, виготовляє кінцеву продукцію, здійснює її збут, сплачує податки та офіційно представляє інтереси групи в Україні та за її межами. Головне підприємство втрачає право на будь-які пільги з питань оподаткування, яке воно мало або може мати згідно з чинним законодавством України.

Необхідно сказати і про основні підприємства фінансово-промислової групи. Такими є одне або декілька юридичних осіб – суб'єктів господарювання: як правило, великих платників податків, засновників (власників контрольного або блокуючого пакету акцій), які визначають економічну політику учасників групи, мають можливість впливати на результати їх фінансово-господарської діяльності, в тому числі забезпечують доступ до кредитно-фінансових інститутів, диверсифікацію виробництва, вихід на нові ринки збуту продукції тощо.

З метою посилення власного впливу на територію діяльності та пошуку нових ринків збуту продукції відбувається злиття фінансового та промислового капіталів. Цей процес має на меті забезпечення суб'єктів господарювання фінансовими ресурсами для здійснення інвестиційної діяльності, надання фінансової допомоги на поворотній чи безповоротній основі тощо.

Критеріями, за якими працівники податкової міліції відносять ту чи іншу групу підприємств до категорії фінансово-промислових груп, виступають: асоційоване членство суб'єктів господарювання в об'єднанні підприємств; наявність афілійованих осіб; наявність ознак злиття фінансового та промислового капіталів; наявність фінансового або промислового центру управління фінансово-промислової групи; самоідентифікація суб'єктів господарювання як учасників певної фінансово-промислової групи, централізація інвестиційної, виробничої, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності учасників фінансово-промислової групи.

Так, наприклад, певну частку в діяльності фінансово-промислових груп складають безтоварні господарські операції, за допомогою яких безпідставно підвищується податковий кредит або оформлюється надходження неіснуючих товарів від суб'єкта фіктивного підприємства. Також поширеною є схема, за якою експортер здійснює продаж товарів фіктивному суб'єкту господарювання в іншій країні, потім фіктивний суб'єкт господарювання здійснює перепродаж цих товарів третьому підприємству у своїй країні, яке експортує їх першому підприємству. Потім ліквідується фіктивний суб'єкт господа-

рювання, не сплативши податок на додану вартість, а третє підприємство отримує відшкодування податку з державного бюджету.

Виявлення, розслідування та відшкодування завданих державі збитків від зазначених вище діянь можливе лише при якісному рівні взаємодії підрозділів податкового та митного аудиту з працівниками слідчих та оперативних підрозділів.

У ході супроводження перевірок працівник оперативного підрозділу податкової міліції при встановленні ознак ухилення від сплати податків у великих або особливо великих розмірах за погодженням з начальником підрозділу податкової міліції знайомить з напрацьованими матеріалами керівника слідчого підрозділу з метою отримання методичної допомоги та подальшого документування протиправних дій порушника податкового і валютного законодавства [3].

Розповсюдження також набула схема, за якою частина бюджетних коштів відмивається шляхом переведення за кордон сервісних, валютних, товарних та інтелектуальних ресурсів. Кошти, сплачені за товари, які нібито були поставлені в Україну, або ж за надані послуги, спрямовуються на рахунки іноземних фірм в українських банках, а потім через кореспондентські рахунки іноземних банків переводяться за кордон.

Виявлення зазначених вище протиправних схем діяльності фінансово-промислових груп вимагає від податкової міліції залучення всіх наявних інформаційних ресурсів з метою проведення якісного інформаційного моніторингу протиправної діяльності.

Тому питання стосовно інформаційного моніторингу податковою міліцією протиправної діяльності фінансово-промислових груп набуває особливої важливості та актуальності.

Узагальнюючи практичний досвід правоохоронної діяльності податкової міліції та здійснюючи аналіз фінансово-промислових груп, маємо зазначити, що в залежності від місцезнаходження (основного місця реєстрації) фінансово-промислові групи поділяються на:

- транснаціональні фінансово-промислові групи – ті групи, які мають серед учасників юридичних осіб, що зареєстровані на території інших держав (нерезиденти) та резидентів, які мають відокремлені підрозділи за межами України;

- фінансово-промислові групи національного рівня – ті групи, до складу яких входять суб'єкти господарювання, що перебувають на податковому обліку в декількох регіональних органах ДФСУ;

- фінансово-промислові групи регіонального рівня – ті групи, до складу яких входять суб'єкти господарювання, що перебувають на податковому обліку в органі ДФСУ обласного рівня.

Належність фінансово-промислової групи до відповідних категорій визначається структурними підрозділами органів ДФСУ, які відповідно до функціональних повноважень здійснюють інформаційний моніторинг та координацію роботи з представниками відповідної групи.

Інформаційними ресурсами, що виступають джерелами інформації для підрозділів податкової міліції стосовно протиправної діяльності фінансово-промислових груп, є:

- єдиний реєстр податкових накладних (стосовно суб'єктів господарювання, істотно пов'язаних між собою);





– система співставлення податкових зобов'язань та податкового кредиту в розрізі контрагентів;

– реєстраційні дані суб'єктів господарювання та установчі документи;

– результати контрольно-перевірочної роботи підрозділів податкового та митного аудиту;

– система відпрацювання «фіктивного» кредиту;

– система оцінки діяльності суб'єкта господарювання.

В процесі здійснення інформаційного моніторингу протиправної діяльності фінансово-промислових груп підрозділи податкової міліції найчастіше використовують такі інформаційні і автоматизовані системи, бази даних та програмні комплекси: АС «Ризикові»; АС «Податки»; АС «Аудит»; АС «Скарга»; АС «Суди»; АС «ФСПД» (фіктивний суб'єкт підприємницької діяльності); АРМ «Система автоматизованого співставлення податкових зобов'язань та податкового кредиту в розрізі контрагентів»; АС «Журнал звірки податкових зобов'язань в розрізі контрагентів»; АС «Бест Звіт»; АС «Оголошення про банкрутство»; АС «Конвертаційні центри»; АС «Акцизні марки»; АС «Зустрічні перевірки» тощо.

Іншими джерелами інформації про формування та діяльність фінансово-промислових груп є інформація з Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів; Єдиного реєстру довіреностей; Державного реєстру обтяжень рухомого майна; Єдиного реєстру підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство.

Не менш важливими джерелами відомостей для працівників податкової міліції є інформація Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку відносно власників статутного капіталу суб'єктів господарювання, складу наглядової ради та інших посадових осіб; інформація від Антимонопольного комітету України стосовно надання дозволів суб'єктам господарювання; інформація від Фонду державного майна України щодо приватизації учасниками фінансово-промислових груп державного майна; інформація з веб-сайтів фінансово-промислових груп та суб'єктів господарювання, які входять до їх складу; інші відкриті джерела інформації (глобальна мережа Інтернет та засоби масової інформації).

**Висновки.** Будучи інтегрованими в національну економіку держави, деякі фінансо-

во-промислові групи не нехтують можливістю вчиняти податкові правопорушення та ухилятися від сплати податків. Застосування фінансово-промисловими групами протиправних схем ухилення від сплати податків вимагає проведення якісного інформаційного моніторингу підрозділами податкової міліції.

Для ефективної протидії правопорушенням у сфері оподаткування, що вчиняються фінансово-промисловими групами в Україні, податкові та правоохоронні органи, зокрема підрозділи податкової міліції, мають удосконалювати систему інформаційного забезпечення власної діяльності (обмін інформацією між правоохоронними органами, створення спільної інтегрованої інформаційно-пошукової системи, застосування новітніх інформаційних технологій та методів інформаційного моніторингу тощо).

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–17. – Ст. 112.

2. Про фінансово-промислові групи : Указ Президента України від 27 січня 1995 року № 85/95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.

3. Про затвердження змін та доповнень до Порядку взаємодії між підрозділами органів державної податкової служби України при організації документальних перевірок юридичних осіб : Наказ ДПА України від 1 квітня 2004 року № 187 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua>.

4. Телешун С. Про діяльність фінансово-промислових груп та їх вплив на політичну систему України / С. Телешун // Україна: кам'янистий шлях до демократії : зб. статей. – К. : Заповіт, 2002. – С. 79.

5. Куліш Г. Створення промислово-фінансових груп в Україні / Г. Куліш // Фінанси України. – 2001. – № 11. – С. 71–74.

6. Лещук В. Особливості та закономірності створення та діяльності фінансово-промислових груп / В. Лещук // Економічний форум. – 2012. – № 3. – С. 256.

7. Заграва Е. Про глобалізацію, ТНК, національну державу і перспективи України у сучасному світі / Е. Заграва // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 5. – С. 121.

8. Колісник Г. Сутність суб'єктів та видів господарської діяльності / Г. Колісник // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5. – С. 208.

9. Мещеряков А. Організація діяльності комерційного банку : [навч. посібн.] / А. Мещеряков. – К. : Центр учбової л-ри, 2007. – 608 с.

10. Уманців Ю. Інституційні основи інтеграції банківського та промислового капіталу / Ю. Уманців // Банківська справа. – 2011. – № 6. – С. 33–41.